

КОНСУЛЬТАЦІЇ МЕДИЧНОГО ПРАВНИКА

Про чергування медичних працівників

До редакції журналу звернувся лікар-офтальмолог П. поліклінічного відділення Центральної міської лікарні м. Р. (далі – ЦМЛ) з проханням надати правову оцінку діям адміністрації ЦМЛ щодо залучення його до чергувань у неврологічному відділенні цієї лікарні. Так, лікар вказав на те, що, відповідно до графіка чергувань лікарів у неврологічному відділенні, який кожного місяця складає та затверджує заступник головного лікаря ЦМЛ з лікувальної роботи, його залучають до чергувань у неврологічному відділенні ЦМЛ. Причому про необхідність виконання обов'язків з чергування у неврологічному відділенні лікар дізнається вже після того, як графік чергувань затверджений. Враховуючи те, що більшість чергувань є нічними, П. не бажає чергувати у цьому відділенні.

Про необхідність отримання згоди лікаря на залучення його до чергувань у неврологічному відділенні

Підставою для правового регулювання виконання медичними працівниками обов'язків з чергування у закладах охорони здоров'я слугує наказ Міністерства праці та соціальної політики України та Міністерства охорони здоров'я України (далі – МОЗ України) «Про впорядкування умов оплати праці працівників закладів охорони здоров'я та установ соціального захисту населення» від 05.10.2005 р. № 308/519 (далі – наказ). Так, відповідно до п. 5.2 наказу, заклади охорони здоров'я, які мають стаціонари, належать до безперервно діючих закладів, *медична допомога в яких надається цілодобово*. Цим же наказом (абз. 4 п. 5.2) встановлено, що чергування в межах місячної норми робочого часу здійснюється *штатними медичними працівниками* за рахунок зменшення тривалості змін протягом місяця. Водночас *залучати до чергувань лікарів амбулаторно-поліклінічних підрозділів лікувальних закладів, диспансерів, пологових будинків тощо можна за їх згодою та відповідно до чинного законодавства про працю*. Таку згоду лікаря амбулаторно-поліклінічного відділення уповноважений представник роботодавця повинен отримувати заздалегідь, тобто *перед* складанням відповідного графіка чергувань у неврологічному відділенні.

Про неправомірність залучення лікаря-офтальмолога до чергувань у неврологічному відділенні для надання медичної допомоги неврологічним хворим

Чергування лікарів у безперервно діючих закладах запроваджується з метою надання *цілодобової медичної допомоги* (абз. 1 п. 5.2 наказу). Медичною допомогою є діяльність *професійно підготовлених медичних працівників*, спрямована на профілактику, діагностику, лікування та реабілітацію у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами (ч. 1 ст. 3 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19.11.1992 р. № 2801-XII»). Це дає підстави стверджувати, що під час чергування медичні працівники продовжують виконувати свої *безпосередні обов'язки з надання медичної допомоги* згідно з умовами трудового договору. Враховуючи те, що в неврологічному відділенні надається вторинна (спеціалізована) медична допомога неврологічним хворим, до надання такої допомоги повинні залучатися медичні працівники, які пройшли підготовку за відповідною спеціальністю, у спірному випадку такою спеціальністю є «Неврологія». Так, згідно з п. 33 Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників, Випуск 78 «Охорона здоров'я», затвердженого наказом МОЗ України від 29.03.2002 р. № 117 (далі – Довідник), надавати неврологічну допомогу населенню, відповідно до покладених на нього обов'язків, повинен лікар-невропатолог (застосовуючи сучасні методи профілактики, діагностики, лікування, реабілітації та диспансеризації *неврологічних хворих, надаючи їм швидку та невідкладну допомогу*). Водночас до лікаря-невропатолога висуваються спеціальні кваліфікаційні вимоги. Однією із таких вимог є *проходження лікарями-невропатологами інтернатури або курсів спеціалізації за фахом «Неврологія»*. Відповідно до п. 2.1.5 Наказу МОЗ України «Про подальше удосконалення системи післядипломної підготовки лікарів (провізорів)» від 22.07.1993 р. № 166, особи, які закінчили навчання в інтернатурі та пройшли курси спеціалізації, підлягають атестації для оцінювання знань і практичних навиків з присвоєнням звання лікаря (провізора) – спеціаліста з *конкретної лікарської спеціальності*. Лікар (провізор) – спеціаліст одержує *сертифікат встановленого зразка*, який дає право на самостійну роботу за фахом (п. 2.1.5). Тим же п. 2.1.5 закріплено обов'язок осіб, які пройшли спеціалізацію, працювати за відповідним фахом.

Про те, що медичну допомогу неврологічним хворим повинні надавати медичні працівники чітко визначеної категорії, які отримали відповідну підготовку, свідчать також положення Клінічного протоколу надання медичної допомоги за спеціальністю «Неврологія», затвердженого наказом МОЗ України від 17.08.2007 р. № 487 (далі – клінічний протокол). Наприклад, медичну допомогу хворим на внутрішньомозковий крововилив надає лікар-невролог, нейрохірург; хворих на субарахноїдальний крововилив на госпітальному етапі оглядають невролог і нейрохірург.

Спеціальні вимоги висуваються і до лікаря-офтальмолога, який, на відміну від лікаря-невропатолога, повинен пройти інтернатуру або

курси спеціалізації за фахом «Офтальмологія», що також посвідчується відповідним сертифікатом (п. 46 Довідника). Відтак, якщо лікар не *проходив* ані *інтернатури*, ані *курсів спеціалізації за фахом «Неврологія»*, а *отже, не має відповідного сертифіката, залучення такого лікаря до чергувань у неврологічному відділенні для надання медичної допомоги неврологічним хворим суперечитиме вимогам чинного законодавства України*. У п. 15 Галузевих правил внутрішнього трудового розпорядку, затверджених наказом МОЗ України від 18.12.2000 р. № 204-о закріплено обов'язок власника або уповноваженого ним органу закладу, установи, організації, підприємства *правильно організовувати працю працівників, щоб кожен працював за своєю спеціальністю і кваліфікацією*.

Надання лікарем медичної допомоги, яка не охоплюється його спеціальністю, наприклад, якщо лікар-офтальмолог надаватиме медичну допомогу неврологічному хворому, становитиме собою ознаки складу злочину, передбаченого ст. 138 Кримінального кодексу України – провадження лікувальної діяльності *без спеціального дозволу особою, яка не має належної медичної освіти*, якщо це спричинило тяжкі наслідки для хворого, карається виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до трьох років. Водночас цивільно-правову відповідальність за шкоду, заподіяну життю чи здоров'ю пацієнта медичним працівником, нестиме заклад охорони здоров'я, з яким цей працівник перебуває у трудових відносинах (ст. 1172 Цивільного кодексу України).

Підсумовуючи, виокремимо дві основні вимоги, дотримання яких є обов'язковим для залучення лікарів амбулаторно-поліклінічних підрозділів лікувальних закладів до чергувань у стаціонарі:

1. Наявність згоди лікаря на таке залучення до чергувань у межах стаціонарного лікування лікувального закладу. Вважатиметься, що працівник надав згоду на залучення його до чергувань, якщо він а) ознайомлений під підпис з відповідним наказом, яким регламентовано чергування лікарів у межах певного відділення лікувального закладу, або б) лікар написав заяву про те, що надає згоду на чергування, на підставі чого потім може бути складений відповідний графік чергувань.

2. Лікар амбулаторно-поліклінічного підрозділу повинен пройти відповідну підготовку за спеціальністю, в межах якої надається допомога у відділенні, де працівника залучають до чергувань, що посвідчуватиметься відповідним сертифікатом. Так, відповідно до п. 2.1.6 Наказу МОЗ України «Про подальше удосконалення системи післядипломної підготовки лікарів (провізорів)» від 22.07.1993 р. № 166, особи, які пройшли спеціалізацію, повинні працювати за відповідним фахом. *Лікар (провізор) може проходити спеціалізацію з декількох спеціальностей*.

За окреслених обставин рекомендуємо звернутись до головного лікаря закладу охорони здоров'я із письмовою заявою, в якій, посилаючись на згадані норми чинного законодавства України, вказати на те, що своєї згоди на чергування Ви не даєте, та клопотати про звільнення від чергувань у відповідному відділенні шляхом, зокрема, невключення Вас до графіка чергувань лікарів у такому відділенні.